

**MAKTAB O‘QUVCHILARINING MA’NAVIY- ODOB AXLOQIY
QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDA XALQ BAYRAMLARI VA
MAROSIMLARINING SALOHIYATI**

Toreniyazova Inkar Bayniyaz qizi

Ajiniyoz nomidagi NDPI magistratura bo‘limi "Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o‘qitish metodikasi (Ma‘naviyat asoslari)" mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab o‘quvchilarining ma‘naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda xalq bayramlari va milliy marosimlarning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Xalq an‘analari, urf-odatlari va marosimlari yosh avlod ongiga milliylik, vatanparvarlik, hurmat va insonparvarlik kabi fazilatlarni singdirishda muhim tarbiyaviy vosita sifatida xizmat qilishi asoslab beriladi. Tadqiqotda bayram va marosimlarning tarbiyaviy imkoniyatlari, ularni ta‘lim jarayoniga integratsiya qilish yo‘llari hamda o‘quvchilarda ijtimoiy va axloqiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi roli ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: ma‘naviy qadriyatlar, axloqiy tarbiya, xalq bayramlari, milliy marosimlar, urf-odatlar, tarbiyaviy jarayon, vatanparvarlik, milliy o‘zlik.

Abstract: This article analyzes the role and importance of folk festivals and national ceremonies in the formation of moral and ethical values among school students. It is substantiated that folk traditions, customs, and rituals serve as an important educational tool in instilling such qualities as nationalism, patriotism, respect, and humanism in the minds of the younger generation. The study reveals the educational potential of festivals and ceremonies, ways of integrating them into the educational process, and their role in developing students' social and moral competencies.

Key words: moral values, ethical education, folk festivals, national ceremonies, traditions, educational process, patriotism, national identity.

Аннотация: В данной статье анализируется роль и значение народных праздников и национальных обрядов в формировании нравственно-этических ценностей у школьников. Обосновывается, что народные традиции, обычаи и обряды являются важным воспитательным средством, способствующим формированию у подрастающего поколения таких качеств, как национальное самосознание, патриотизм, уважение и гуманизм. В исследовании раскрываются воспитательные возможности праздников и обрядов, пути их интеграции в образовательный процесс, а также их роль в развитии социальных и нравственных компетенций учащихся.

Ключевые слова: нравственные ценности, этическое воспитание, народные праздники, национальные обряды, традиции, воспитательный процесс, патриотизм, национальная идентичность.

Bugungi globallashuv jarayonida yosh avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan barkamol etib tarbiyalash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktab o'quvchilarida milliy qadriyatlar, urf-odatlar va an'analar asosida ma'naviy dunyoqarashni shakllantirish ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, xalq bayramlari va milliy marosimlar yoshlarni tarbiyalashda boy pedagogik imkoniyatlarga ega bo'lgan muhim omil sifatida qaraladi.

O'zbekiston Respublikasida yoshlar tarbiyasi va ma'naviy rivojiga katta e'tibor qaratilib, bu borada qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan. Jumladan, "Ta'lim to'g'risida"[1]gi Qonunda ta'limning asosiy maqsadi sifatida o'quvchilarda yuksak ma'naviy va axloqiy fazilatlarni shakllantirish belgilab qo'yilgan. Shuningdek, "Yoshlar siyosati to'g'risida"[2]gi Qonunda yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rsatilgan. Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirishga qaratilgan qaror va farmonlarida ham yoshlar ongiga milliy qadriyatlarni singdirish, ularni barkamol shaxs etib voyaga yetkazish masalalariga alohida urg'u berilgan.

Xalq bayramlari va marosimlari — bu xalqning tarixiy xotirasi, milliy o'zligi va madaniy merosini ifoda etuvchi muhim ijtimoiy hodisalardir. Ular orqali o'quvchilar milliy qadriyatlar, hurmat, mehr-oqibat, hamjihatlik, kattalarga ehtirom va kichiklarga izzat kabi axloqiy sifatlarni o'zlashtiradilar. Ayniqsa, Navro'z, Mustaqillik kuni, Mehrjon, hayit bayramlari kabi an'anaviy tadbirlar o'quvchilarning ma'naviy kamolotini shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Maktab o'quvchilarining ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda xalq bayramlari va milliy marosimlar muhim pedagogik vosita sifatida xizmat qiladi. Ular nafaqat madaniy merosni saqlash, balki yosh avlod ongiga milliylik, insonparvarlik, hurmat, sabr-toqat, hamjihatlik kabi fazilatlarni singdirishda samarali omil hisoblanadi. Shu bois, ta'lim jarayonida xalq bayramlari va marosimlaridan tizimli va maqsadli foydalanish zarur.

Birinchidan, xalq bayramlari o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash va vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantiradi. Masalan, Navro'z bayrami umumxalq qadriyatlarini o'zida mujassam etgan muhim an'anaviy bayram bo'lib, unda tabiatga mehr, yangilanish, poklik va mehr-oqibat g'oyalari mujassam. Maktablarda Navro'z munosabati bilan tashkil etiladigan tadbirlarda o'quvchilar milliy taomlar tayyorlash, xalq o'yinlari, sahna ko'rinishlari va qadimiy urf-odatlarini namoyish etish orqali milliy qadriyatlarni chuqurroq anglaydilar[3].

Masalan, “Sumalak sayli” tadbirida o‘quvchilar jamoaviy mehnat qilishni, bir-biriga yordam berishni va sabr-toqatli bo‘lishni amalda o‘rganadilar.

Ikkinchidan, milliy marosimlar o‘quvchilarda axloqiy fazilatlarni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Masalan, to‘y marosimlari, mehmondorchilik an‘analari yoki hayit bayramlari orqali o‘quvchilar kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, saxovat va bag‘rikenglik kabi tushunchalarni o‘zlashtiradilar. Maktabda “Hayit ayyomi”ga bag‘ishlangan ochiq darslar yoki tarbiyaviy soatlarda o‘quvchilarga mehr-oqibat, kechirimlilik va insoniylik qadriyatlari haqida tushunchalar beriladi. Amaliy misol sifatida, o‘quvchilar tomonidan ehtiyojmand oilalarga yordam ko‘rsatish aksiyalarini tashkil etish orqali ularda ijtimoiy mas‘uliyat hissi shakllanadi.

Uchinchidan, xalq bayramlari va marosimlari o‘quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi. Bunday tadbirlarda o‘quvchilar jamoada ishlash, muloqot qilish, o‘z fikrini erkin ifoda etish kabi ko‘nikmalarni egallaydilar. Masalan, Mustaqillik kuniga bag‘ishlangan tadbirlarda o‘quvchilar sahna ko‘rinishlari tayyorlab, tarixiy voqealarni jonlantiradilar. Bu esa ularning nafaqat tarixiy bilimlarini mustahkamlaydi, balki nutq madaniyati va ijodiy fikrlashini ham rivojlantiradi.

To‘rtinchidan, ta‘lim jarayonida xalq bayramlarini integratsiyalash samarali natijalar beradi. Masalan, ona tili va adabiyot darslarida bayramlarga oid she‘rlar, maqollar, hikoyalar tahlil qilinadi, tarix darslarida esa ularning kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlari o‘rganiladi. Tasviriy san‘at yoki mehnat darslarida o‘quvchilar milliy bezaklar, bayram atributlarini tayyorlaydilar. Bu esa fanlararo integratsiya orqali o‘quvchilarning bilimlarini mustahkamlaydi va ularning qiziqishini oshiradi.

Beshinchidan, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida xalq bayramlaridan foydalanish yanada yuqori samaradorlikni ta‘minlaydi. Masalan, multimedia vositalari yordamida bayramlar tarixi haqida videoroliklar ko‘rsatish, interaktiv o‘yinlar tashkil etish yoki loyiha ishlari orqali o‘quvchilarning mustaqil izlanish faoliyatini rivojlantirish mumkin[4]. Amaliy misol sifatida, “Mening milliy qadriyatlarim” mavzusida loyiha ishlari berilib, o‘quvchilar o‘z hududiga xos marosimlar haqida taqdimotlar tayyorlaydilar.

Umuman olganda, xalq bayramlari va marosimlarining tarbiyaviy salohiyati juda keng bo‘lib, ulardan samarali foydalanish o‘quvchilarning ma‘naviy-axloqiy rivojlanishida muhim natijalarni ta‘minlaydi. Shu bois, pedagoglar bu vositalardan maqsadli, tizimli va innovatsion yondashuv asosida foydalanishlari zarur.

Xulosa qilib aytganda, maktab o‘quvchilarining ma‘naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirishda xalq bayramlari va milliy marosimlar beqiyos pedagogik ahamiyatga ega. Ular yosh avlodni milliy o‘zlik, vatanparvarlik, hurmat, mehr-oqibat, bag‘rikenglik kabi insoniy fazilatlar ruhida tarbiyalashda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Tadqiqot

davomida aniqlanishicha, xalq bayramlari va marosimlaridan ta’lim-tarbiya jarayonida tizimli va maqsadli foydalanish o‘quvchilarning nafaqat ma’naviy dunyoqarashini, balki ijtimoiy faolligi va kommunikativ ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi.

Shuningdek, ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish, fanlararo integratsiya asosida qo‘llash hamda amaliy faoliyat bilan boyitish ta’lim samaradorligini yanada oshiradi. Eng muhimi, bunday yondashuv o‘quvchilarda milliy qadriyatlarga hurmat va ularni asrab-avaylash tuyg‘usini mustahkamlaydi.

Kelgusida xalq bayramlari va marosimlarining tarbiyaviy imkoniyatlaridan kengroq foydalanish, ularni ta’lim dasturlariga chuqurroq integratsiya qilish hamda innovatsion metodlar asosida tashkil etish orqali barkamol, ma’naviy yetuk va ijtimoiy faol shaxslarni tarbiyalashga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. “Ta’lim to‘g‘risida”. – Toshkent, 2020-yil 23-sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. “Yoshlar siyosati to‘g‘risida”. – Toshkent, 2016-yil 14-sentabr.
3. Mirziyoyev Sh. M. Ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish va sohani yangi bosqichga ko‘tarish to‘g‘risida qaror va farmonlar. – Toshkent, 2017–2021-yillar.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ma’naviyat va ma’rifatni rivojlantirishga oid farmon va qarorlari to‘plami. – Toshkent, 2017–2023-yillar.